

Danny Beckers

Universiteit Nijmegen, Mathematisch Instituut
Postbus 9010, 6500 GL Nijmegen
dbeckers@sci.kun.nl

Oud Archief

Wiskunde van nu is voor een groot deel het werk van mensen die al lang geleden zijn gestorven. Wat waren dat voor mensen en wat hield hen bezig? Hoe verdienden ze de kost en hoe keek de maatschappij tegen hen aan? Danny Beckers, promovendus in de geschiedenis van de wiskunde aan de Katholieke Universiteit Nijmegen, neemt ons mee in de archieven van de wiskunde.

Hieronder ziet u een afbeelding van het oudst bewaard gebleven vaandel van het Leidse genootschap *Mathesis Scientiarum Genitrix*, opgericht in 1785. Nu het Wiskundig Genootschap het predikaat 'koninklijk' mag voeren, is het goed om even stil te staan bij deze organisatie die in dezelfde periode werd opgericht als ons genootschap. Het Leidse genootschap mocht namelijk, tot het eind jaren 1980 werd opgeheven, het predikaat koninklijk voeren.

Het *Genootschap der beschouwende en werkdadige wiskunst onder de zinspreuk Mathesis Scientiarum Genitrix*, zoals het voluit heette, was een genootschap dat werd opgericht door een aantal liefhebbers der wiskunde. In dat opzicht verschilde het niet van het WG. Binnen het Leidse genootschap kon men tweewekelijks lezingen bijwonen over wiskunde en leden van het genootschap konden hun kinderen er wiskundelessen laten volgen. Bijzonder was dat de school van het genootschap vrijwel vanaf het begin open stond voor een (beperkt) aantal leerlingen uit het naburige weeshuis. Voor die leerlingen werd — naast de introductie tot de algebra, reken- en meetkunde — een technische opleiding aangeboden. Behalve de lezingen en de lessen gaf het genootschap van 1786 tot 1792 een tijdschrift

uit, met daarin lofzangen op wiskunde, teksten van voordrachten en prijsvragen voor de leerlingen.

Toen de zoon van stadhouder Willem V te Leiden kwam studeren werd hij gevraagd om beschermheer van Mathesis te worden. Dat wilde de jonge prins wel en daarmee steeg het genootschap in aanzien. Na de patriottenopstand van 1795 en de vlucht van Willem V leek deze zet van het genootschapsbestuur een beetje ongelukkig, maar toen na een woeelige periode in onze vaderlandse geschiedenis in 1813 de (inmiddels wat minder jonge) prins weer terugkeerde naar Nederland, stonden de zaken er heel anders voor. Al snel werd de voormalige beschermheer van Mathesis tot koning Willem I gekroond en — beter nog — bleek hij bereid om het beschermheerschap weer op zich te nemen. Zodoende verwierf het Leidse genootschap zich het predikaat koninklijk.

Ondertussen veranderde het genootschap van karakter. Het tijdschrift was niet rendabel gebleken en werd niet meer voortgezet. Onder Willem I werd wiskunde een verplicht onderdeel in het 'secundair onderwijs'. De wiskundelessen van Mathesis waren voor de kinderen van de leden dus niet meer nodig. Het genootschap concentreerde zich daarom op zijn technische opleiding. Daarin speelde wiskunde wel een rol, maar de nadruk kwam meer op het praktische (werkdadige) te liggen, terwijl het WG zich juist meer op de zuivere (beschouwende) wiskunde ging richten. De beide genootschappen, die aanvankelijk wel met elkaar in contact stonden, groeiden zodoende uit elkaar. Mathesis werd een genootschap dat een MTS beheerde, terwijl het WG een

beroepsorganisatie voor wiskundigen werd.

In de jaren 1820 publiceerden de wiskundedocenten van Mathesis overigens een aardige introductie tot de rekenkunde, waarin de leerlingen begrip werd bijgebracht over getallen en de rekenkundige operaties daarop. Eind september zal een facsimile-editie van dit rekenboek verschijnen als deel 1 in de *Rekenmeestersserie*. ↵

Literatuur

L.A. Peeperkorn-van Donselaar, *Twee eeuwen technisch onderwijs, twee eeuwen bij de tijd. De geschiedenis van MSG Leiden 1785–1985*, Leiden: Mathesis Scientiarum Genitrix (1985).

Het vaandel van het Leidse genootschap "Mathesis Scientiarum Genitrix"